

Відгук

на дисертацію Фель Олени Леонідівни

«Проблематика і поетика малої прози Жана Дютура», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю

10.01.04 - література зарубіжних країн

Дисертація Фель О.Л. являє собою закінчене дослідження, присвячене творчості французького письменника другої половини ХХ ст. Жана Дютура. Авторка наукової роботи вирішує ідейно-тематичні, поетикальні і жанрові проблеми малої прози французького письменника. Творча спадщина цього письменника різноманітна. Дютур – автор понад семидесяти творів, серед яких романи, драми, новели, мораліте, казки, байки, есе, літературно-критичні статті, трактати, словники прописних істин, публіцистика. Але в центрі даного дослідження знаходяться збірки мораліте і байок «Кінець червоношкірих» ("La Fin des Peaux-Rouges", 1964), «Закат вовків» ("Le Crépuscule des loups", 1971), «Перлини та свині» ("Les Perles et les Cochons", 2006), а також сатирико-гумористичний «малий посібник» для авторів анонімних листів під назвою «Друг, який бажає вам добра» ("Un ami qui vous veut du bien", 1981).

Жанрова проблематика творчості Дютура, розглянута в історико-літературному контексті, постає в дослідженні як багатовимірне культурне явище, обумовлене соціальними та історичними процесами (Р. Gofman, 1994; А. Paucard, 1997; В. Leconte, 1997; F. Taillandier, 2011). Інтерес дисертантки до деталей культурного, літературного і громадського життя Франції досліджуваного періоду допомагає відчутти історико-культурну атмосферу кінця минулого століття і надає дослідженню особливу значимість. Дисертантка звертає увагу на той факт, що в українському літературознавстві дослідження творчості Дютура було закладено монографією «Французька сатира другої половини ХХ століття: соціально-ідеологічний аспект і

поетика» (1989), автор якої А.Д. Міхільов ввів творчість письменника в науковий простір (с.5). Прагнення Фель О.Л. розглянути літературну діяльність Жана Дютура в контексті французького та вітчизняного літературознавства, простежити еволюцію і динаміку його творчості в рамках літературної традиції малого жанру, безумовно, є плідним і зумовлює наукову новизну і оригінальність підходу до заявленої тематики. Отож актуальність дослідження творчості Ж. Дютура, підприємний пошукачкою, не підлягає сумніву.

Фель О.Л. спирається на багатий, накопичений вченими-попередниками історико-літературний, літературознавчий і методологічний матеріал, використовує його як теоретико-методологічну основу для вивчення малої прози Жана Дютура, що дає можливість здійснити комплексне дослідження, використовуючи історико-літературний, історико-генетичний (для виявлення специфіки жанрових моделей і різновидів малої прози досліджуваних творів), структурно-типологічний (для розкриття особливостей поетики та проблематики малих творів), дефінітивний (при визначенні основних понять), аналітичний (аналіз тексту) методи. Комплексне дослідження жанрової проблематики творів французького письменника обумовлене жанровим різномаяттям його малої прози, її форм, в основі яких лежать байкові, казкові та міфологічні сюжети і образи. Дисертантка прагне науково обґрунтувати внутрішню потребу французького письменника у творчому переосмисленні традиційних образів і сюжетів, їх актуалізації та трансформації.

Заслуговує на особливу увагу звернення Фель О.Л. не тільки до літературознавчого арсеналу Франції (Ж. Женетт, В. Жув, Ц. Тодоров, У. Еко), але й до періодичних видань, в яких згадується діяльність Дютура, його твори. У контексті комплексного дослідження великого значення набувають наукові напрацювання вітчизняних вчених у галузі жанрології, зокрема, генології малої прози, а саме роботи теоретиків і істориків літератури Л. Г. Андрєєва, М. М. Бахтіна, Ю. Б. Борєва, М.М. Гіршмана,

Д.В. Затонського, Ю.М. Лотмана, О.О. Потебні, Н.Т. Римаря, Н.Д.Тамарченко; твори Е.М. Мелетинського, Н.П. Утехина, В. Є. Халізева, С. Ш. Шарифової, Б.М. Ейхенбаума, що займалися жанровою проблематикою літератури; В.М. Калінкіна, М. В. Буєвської, фахівців в області теорії і практики поетонімології.

Слід зазначити логічність роботи і вдумливість її автора, які проявилися в чіткому викладі фактів, аналізі тексту творів Дютура, підкріпленому цитатами і обумовленому дією основних жанрових тенденцій і напрямків французької літератури, її малих жанрів, що відбили комічні «казуси» сучасності. Цікавим є аналіз жанрової специфіки, смислової структури, композиції, віртуозного комічного стилю мораліте Ж. Дютура, як і дослідження сюжетно-композиційної і поетонімної структури індивідуально-авторських творів.

Дисертантка ретельно досліджує тексти Дютура, виявляючи і описуючи проблемно-тематичний діапазон малої прози письменника, вивчає особливості її поетики і структурно-сміслову основу жанрів малої прози, роль і функцію новелістичного пуанта в комічному творі, вживає типологічне дослідження поетикальних принципів, широкого спектру комічних і сміхових прийомів. Особливої уваги заслуговує дослідження історії жанру «анонімного листа» і його структурної специфіки, в якому виокремлюються проблеми комічного в книзі «Друг, який бажає вам добра». Фель О.Л. досліджує загальні принципи наративної стратегії і типи «анонімних листів», розглядає питання поетики «прямого» («безкорисливого») «анонімного листа» і окремо «непрямого» («утилітарного») «анонімного листа».

Однією з найважливіших проблем в даному дослідженні є проблема комізму і його функції в художній творчості Жана Дютура. Дисертантка проводить думку про зв'язок французького письменника з національною сміховою культурою, розглядає малий жанр, створений французьким письменником, як продовження «галльського гострого сенсу». На с. 37 Фель О.Л. зауважує у критичній тональності: "... сьогоднішні дискусії про те,

що є сміх по суті, це також і дискусії про те, що є сміх по Бергсону". На жаль, в аналітичній частині роботи, розглядаючи суперечливі комічні ситуації у творчості Ж. Дютура, дисертантка до цієї думки не повертається, традиція "сміху по Бергсону" залишається осторонь і задана в огляді літератури полемічна установка не знаходить розв'язки. Там же дисертантка зауважує, що В.Я. Пропп, на ідеї якого вона спирається у своїй роботі, використовує терміни «смішне» і «комічне» як синоніми. Здається, це не зовсім так. Пропп все ж поділяв "смішне" і "комічне", про що говорить його робота "Проблеми комізму і сміху". Залишається неясним, чи розрізняє сама дисертантка ці терміни або змішує їх. Якщо виходити з аналізу творів Дютура, представлених у даній роботі, то змішання термінів тут очевидно, хоча іноді з цього приводу виникає сумнів. Терміни "смішне", "сміх" вживаються набагато рідше, ніж "комічне", "комізм" і часто в контексті морально-публіцистичної злободенності висловлювання або сміхового викриття (с. 68). При цьому Фель О.Л., як видно з аналізу точок зору на смішне і комічне, спирається на висновок О.Д. Міхільова про недобррозичливе ставлення до сміху у Франції другої половини ХХ ст. (с.36) Думається, дисертантці слід було б чіткіше висловити свою позицію стосовно питання про сміх і комізм.

У роботі є недоліки технічного характеру: у тексті дисертації є друкарські помилки, описки (так на с.4 згадується «українське зарубіжне літературознавство», хоча очевидно, що мова йде про вітчизняне літературознавство; "Les deux impuissant" на с. 69; "fricasser toute sa fortune ... », « il rongait tristement un os do not l'antiquité ... » на с. 94;). Є також зауваження до синтаксису тексту дисертації, в тексті багато великих речень з громіздкою структурою, що впливає на ясність викладу думки, формулювання.

Очевидно, однак, що мої зауваження не носять принципового характеру і не змінюють висновок про те, що ми маємо справу з серйозним, цікавим дослідженням, присвяченим актуальній науковій проблемі. В цілому, дослідження Фель О.Л., присвячене жанровим проблемам малої прози

Ж. Дютура, виконано на достатньому професійному рівні, воно відрізняється науковою новизною, суворою систематизацією матеріалу і неупередженістю трактувань зібраних фактів.

Основні положення дисертації адекватно викладені в авторефераті і в публікаціях здобувачки. Зміст, обсяг і форма дисертації відповідають вимогам п. 3.8 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (постанова кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р.), а її автор, Фель Олена Леонідівна заслуговує на присвоєння їй наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.04 - література зарубіжних країн.

Офіційний опонент
доктор філологічних наук,
професор кафедри перекладу
ДВНЗ «Національний
гірничий університет»

Т.М. Аллахвердян